

SCENARIUSZ LEKCJI: „NIE ZAPOMNIJCIE TAMTYCH DNI...” – SŁOWO O SIERPNIU 1980 R.

Obszar nauczania: historia

Czas trwania zajęć: 2 jednostki lekcyjne

Treści nauczania zgodne z podstawą programową:

Szkoła ponadgimnazjalna IV etap edukacyjny – zakres podstawowy

12. Rozkład systemu komunistycznego w Polsce – polska droga do suwerenności. Uczeń:

2) wyjaśnia przyczyny i skutki wydarzeń sierpniowych 1980 r. oraz ocenia rolę Solidarności w przemianach politycznych i ustrojowych;

3) przedstawia okoliczności wprowadzenia i następstwa stanu wojennego;

Szkoła ponadgimnazjalna IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony

15. Polska w latach 1956 -1980. Uczeń:

1) charakteryzuje i porównuje etapy 1956-1970 i 1970-1980;

2) wyjaśnia przyczyny kryzysów społeczno-politycznych: 1968 r., 1970 r., 1976 r. i 1980 r.;

3) charakteryzuje działalność opozycji w PRL-u;

4) charakteryzuje relację państwo-Kościół i ocenia rolę Kościoła w życiu społecznym

16. Polska w latach 1980-1989. Uczeń:

1) wyjaśnia ideę Solidarności i jej wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce;

Cele lekcji:

Uczeń

- Omawia i analizuje przyczyny, które doprowadziły do wybuchu strajków na Wybrzeżu w 1980 r.
- Omawia program i żądania robotników strajkujących w VII oraz VIII 1980 r.
- Opowiada jak doszło do powstania „Solidarności”
- Charakteryzuje najważniejsze postaci strony robotniczej i rządowej, którzy podpisali porozumienia sierpniowe
- Ocenia rolę i znaczenie umów społecznych zawartych w VIII 1980 r.

- Wyjaśnia pojęcia: strajk, strajk okupacyjny, związki zawodowe
- Wskazuje na przełomową rolę zmian dokonanych w Polsce w roku 1980

Cele zapisane w języku ucznia:

Po zajęciach:

- a. będziesz potrafił wymienić przyczyny, które doprowadziły do wybuchu strajków na Wybrzeżu
- b. ocenisz rolę i znaczenie umów społecznych podpisanych w VIII 1980 r.
- c. odtworzysz przebieg wydarzeń w roku 1980
- d. opowiesz czym była „Solidarność”, jako związek zawodowy i ruch społeczny

Pytania kluczowe:

1. Co spowodowało, że w 1980 r. robotnicy osiągnęli swój cel i rząd zaakceptował ich postulaty?
2. W jaki sposób powstała „Solidarność”

Metody:

- analiza tekstów źródłowych oraz zdjęć zamieszczonych w załącznikach
- elementy dramy (scenki improwizowane „pięć poziomów świadomości”)
- burza mózgów
- rozmowa nauczająca
- dyskusja
- praca w parach/ w grupach
- mini-wykład

Środki dydaktyczne:

Teksty źródłowe:

„Wolne Związki Zawodowe” (materiał nr 1)

„Polak papieżem” (materiał nr 2)

„Przed sierpniem był lipiec” (materiał nr 3)

„O strajku, który obrósł legendą” (materiał nr 4)

„Postulaty strajkujących” (materiał nr 5

„ Strajki na Wybrzeżu” (materiał nr 7)

- magnetofon/odtwarzacz płyt CD
- kartki papieru formatu A4/ karty do flipchartów/ flamastry

Utwory muzyczne:

- „Ballada o Janku Wiśniewskim” Krzysztofa Dowgiałły (piosenka Kazika Staszewskiego)
- „ Nie zapomnijcie tamtych dni...” Macieja Pietrzyka (materiał nr 6)
- „ Piosenka dla córki” Krzysztofa Kasprzyka i Macieja Pietrzyka (materiał nr 9)
- „Solidarność” Marka Grechuty (materiał nr 10)

Zdjęcia:

Zdjęcia z wystawy: Strajk w Stoczni Gdańskiej, "Solidarność. Początek drogi. Sierpień 1980-grudzień 1981", Muzeum Narodowe w Warszawie, Warszawa 2005

Literatura pomocnicza

- Długi zmierzch systemu, Solidarność – 16 miesięcy, cz. II, w: Drogi do wolności, drogi do wspólnej Europy 1945-2007, pod red. J. Eislera, wyd. Fundacja „Instytut Lecha Wałęsy”, Warszawa 2008
- Rewolucja Solidarności. Polska od Sierpnia 1980 do Grudnia 1981, Polityka. Wydanie specjalne, nr 4/2005
- Żeby Polska była. Dzieje opozycji w PRL 1945-1989. Informator wystawy, wyd. Muzeum Niepodległości, Warszawa 2008.
- Solidarność – XX lat historii, Oficyna Wydawnicza Volumen, Tysol Sp. ZOO, Warszawa 2000
- Ku współczesności. Dzieje najnowsze 1918-2006, A. Brzozowski i G. Szczepański, wyd. Stentor, Warszawa 2012
- Sierpień 1980-2010, Rzeczpospolita – dodatek specjalny w 30. rocznice strajków 1980 r. , VIII 2010

Uwagi wstępne:

Na poprzednich zajęciach uczniowie zapoznali się z genezą protestów i kalendarium wydarzeń Grudnia 1970 r.. Omówili sytuację gospodarczą kraju w latach 1966-1970 pod rządami Władysława Gomułki. Odtworzyli również przebieg wydarzeń radomskich z 1976 r..

Poznali przyczyny wybuchu strajków w Radomiu, Płocku i Ursusie. Przeanalizowali metody stosowane wówczas przez ZOMO i Milicję Obywatelską. Omówili także program i cele opozycji powstałej w latach 70. oraz działalność Komitetu Obrony Robotników, powstałego we wrześniu 1976 r.

Przebieg lekcji

Wprowadzenie:

Nauczyciel sygnalizuje uczniom, że dla powstania „Solidarności”, o której będą rozmawiać na zajęciach, niebagatelne znaczenie miał stan świadomości ekipy rządzącej wówczas w Polsce oraz fakt, że Edward Gierek i jego ludzie doszli do władzy w następstwie utopionej we krwi rewolty na Wybrzeżu w grudniu 1970 r. W formie rozmowy nauczającej nauczyciel przypomina uczniom o co walczyli robotnicy oraz bilans ich wystąpień. Uświadamia im po raz kolejny, że w wyniku robotniczego buntu zginęło wówczas 45 osób, rannych zostało 1164 osoby, a przeszło 3 tysiące zatrzymano. Następnie zaprasza uczniów do dyskusji o tym co wydarzyło się w Polsce w roku 1976. Animując rozmowę/dyskusję zwraca uwagę uczniów, że kryzys gospodarczy był nieodłączną cechą gospodarki PRL, opartej na centralnym planowaniu. Następnie wskazuje na skalę wystąpień robotniczych, kiedy przeciw podwyżkom cen (w tym także na artykuły pierwszej potrzeby), zaprotestowało ponad 90 zakładów oraz że największe rozmiary przybrały protesty w Radomiu, Ursusie i Płocku. Przytacza ogólne statystyki. Przypomina, że w tylko w proteście radomskim wzięło udział około 20 tysięcy robotników, studentów oraz uczniów. Jednocześnie zwraca uwagę uczniów na fakt, że chociaż Biuro Polityczne KC PZPR zdecydowało ostatecznie o odwołaniu „reformy cen”, to poprzez decyzji o wprowadzeniu bonów na cukier, zapoczątkowany został w Polsce okres systemu kartkowego. W dalszej części zajęć nauczyciel uświadamia uczniom, że wspomniane wydarzenia lat 1970-1976 przyspieszyły kształtowanie się opozycji i wskazywały z wolna na zmierzch PRL. Podsumowując wprowadzenie do zajęć odtwarza „Balladę o Janku Wiśniewskim”, w wykonaniu Kazika Staszewskiego, bądź prosi chętnego ucznia o przeczytanie na forum klasy dwóch ostatnich zwrotek tekstu autorstwa Krzysztofa Dowgiałły.

Rodzi się opozycja – słowo o Wolnych Związkach Zawodowych

Nauczyciel prosi uczniów o szczególną uwagę. Trzej wybrani wcześniej (np. tydzień przed lekcją) uczniowie wcielają się w rolę telewizyjnych spikerów i w „teleekspresowym skrócie” relacjonują na forum klasy kalendarium drugiej połowy lat 70. **(materiał pomocniczy nr 1-2)**. Nauczyciel prosi pozostałych uczniów, aby słuchając wypowiedzi kolegów zwrócili uwagę na rolę i znaczenie, jakie w przygotowaniu wydarzeń VIII 1980 r. odegrały powstałe w II 1978 r. Wolne Związki Zawodowe. Prosi, aby zastanowili się nad konsekwencjami wyboru Karola Wojtyły na Stolicę Piotrową oraz ocenili znaczenie Karty Praw Robotniczych, zredagowanej przez środowiska KOR-owskie. Nauczyciel animuje dyskusję, spisuje wnioski na tablicy. Podkreśla, iż będą one punktem wyjścia do rozważań o VIII 1980 r.

Przed Sierpniem był lipiec...

Nauczyciel rozdaje uczniom zapisane w formie haseł, komentarzy, opinii wybrane informacje dotyczące lipcowych strajków w roku 1980. Prosi, aby uczniowie pracując w parach przeczytali wylosowane fragmenty i odpowiedzieli na pytanie: w jaki sposób omawiane wydarzenia mogły ich zdaniem wpływać na to miało się wydarzyć w kolejnym miesiącu? **(materiał pomocniczy nr 3)**. Nauczyciel podsumowuje wypowiedzi uczniów. Przytacza statystyki, aby podkreślić narastający masowy charakter wystąpień robotniczych. Uświadamia uczniom, że strajki lipcowe objęły 177 zakładów pracy z 81 tys. strajkujących. Sygnalizuje fakt, że chociaż strajki nie wyszły poza postulaty ekonomiczne i nie stworzyły strajkowej struktury ponadzakładowej to jednak okazały się wstępem do Sierpnia.

Dlaczego Wybrzeże?

Następnie nauczyciel – w formie krótkiego wykładu – wyjaśnia uczniom dlaczego główne strajki, a potem „Solidarność” mogła narodzić się na Wybrzeżu. Zwraca uczniom uwagę na fakt, iż jednym z powodów było doświadczenie Grudnia 1970 r.. Okazało się także, że społeczeństwo jest w stanie wymusić na władzy spełnienie chociaż niektórych żądań. Stało się również jasne, że olbrzymie znaczenie miała taktyka walki: strajk, a warunkiem powodzenia – solidarność między zakładami w regionie. Co ważne interesy społeczne reprezentowali tym razem nie intelektualiści, lecz robotnicy, jako partnerzy układu z władzami. Dla wszystkich stawało się w końcu oczywiste, że jedną z przyczyn wcześniejszych niepowodzeń był brak instrumentów do wyrażania opinii i mechanizmów negocjacji. Coraz częściej więc pojawiać się zaczęły postulaty niezależności związków zawodowych. W dodatku nastroje buntu potęgować musiało to, że wedle oficjalnej wykładni przemysł stoczniowy był jedną z wizytówek polskiej gospodarki. Tymczasem sytuacja w trójmiejskich stoczniach była tragiczna, wypadkowość wysoka, a standard hoteli robotniczych zatrważająco niski. Ponadto w stoczniach Wybrzeża, zwłaszcza w Gdańskiej kolportowano, wydawane poza cenzurą pisma Wolnych Związków Zawodowych. Jako przykład nauczyciel może zwrócić uwagę uczniów na fakt, iż w 1980 r. co dwa tygodnie w Stoczni Gdańskiej rozchodziło się 1000 egzemplarzy „Robotnika”, przy czym jeden egzemplarz czytały zwykle 2-3 osoby. Tym samym Trójmiasto było największym odbiorcą „Robotnika” w kraju.

O strajku, który obrósł legendą

Nauczyciel sygnalizuje uczniom, że w tej części zajęć, pracując w zespołach 3-5 osobowych (w zależności od liczby uczniów w klasie), spróbują odtworzyć przebieg strajku w Stoczni Gdańskiej im. W. Lenina. W celu wykonania tego zadania, nauczyciel rozdaje poszczególnym grupom teksty opisujące wydarzenia, które rozegrały się w Gdańsku pomiędzy 10 a 31 VIII 1980 r. Prosi uczniów, aby dokładnie zapoznali się z tekstami, a następnie wykonali zadania zgodnie z podaną instrukcją. **(materiał pomocniczy nr 4)**. Każda z grup otrzymuje dodatkowo listę 21 postulatów postawionych władzom PRL przez Międzyzakładowy Komitet Strajkowy **(materiał pomocniczy nr 5)**. Na zajęciach z klasami zaawansowanymi, realizującymi projekty o tematyce solidarnościowej można dodatkowo, poprosić uczniów, aby wskazali postulaty, które według nich były całkowicie nie do przyjęcia dla władz partyjnych oraz żeby uzasadnili i wyjaśnili swój wybór. Następnie po zakończeniu prezentacji zespołów

(prezentację rozpoczyna grupa nr 1, potem nr 2 itd.). nauczyciel stawia pytanie: jaką rolę i znaczenie dla robotników oraz całej opozycji miał strajk w Stoczni Gdańskiej? W dalszej części prosi uczniów, aby podeszli do tablicy i na przygotowanej karcie (np. flipchart) zapisali jednym zdaniem swą odpowiedź. Następnie informuje uczniów o przebiegu i rezultatach strajków w Szczecinie i Jastrzębiu. Uświadamia uczniom, że pierwsze porozumienie między stroną rządową i strajkującymi podpisane zostało 30 sierpnia w Szczecinie. Strajki obejmowały już wówczas ok. 700 zakładów oraz że brało w nich udział ok. 750 tys. osób. Władze zgodziły się na postulaty strajkujących, w tym na nowe związki zawodowe. W dalszej części nauczyciel sygnalizuje, że nadal strajkowały kopalnie na Górnym Śląsku. Rozmowy z MKS w kopalni Manifest Lipcowy rozpoczęła rządowa komisja, której przewodniczył Aleksander Kopeć. Prasa opublikowała protokoły porozumień szczecińskich i gdańskich. 3 września 1980 r. podpisano trzecie porozumienie - w Jastrzębiu na Górnym Śląsku, gdzie strajk rozpoczął się pod koniec sierpnia. Zakładało ono m.in. wprowadzenie w 1981 r. wszystkich wolnych sobót. Kopalnie wznowiły pracę. Nauczyciel uświadamia uczniom fakt, iż porozumienia nie przesądzały, jaką strukturę będą miały nowe związki. 17 września 1980 r. przedstawiciele Międzyzakładowych Komitetów Założycielskich (przekształconych z MKS) przyjęli statut, który rozstrzygał powstanie Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego "Solidarność" - jednego ogólnokrajowego związku o strukturze regionalnej. Na czele Krajowej Komisji Porozumiewawczej stanęli Wałęsa, jako przewodniczący oraz Andrzej Gwiazda. 10 listopada 1980 r. Sąd Najwyższy zarejestrował NSZZ "Solidarność". Wkrótce związek liczył niemal 10 mln członków.

Podsumowanie

Nauczyciel rozdaje uczniom tekst piosenki: „Nie zapomnijcie tamtych dni” Macieja Pietrzyka (**materiał pomocniczy nr 6**), który w VIII 1980 r. wraz z aktorami Teatru Wybrzeże wystąpił dla strajkujących w Sali BHP Stoczni Gdańskiej. Następnie odtwarza ten utwór z płyty CD. Prosi uczniów, aby uważnie wsłuchali się w słowa piosenki. Następnie nauczyciel proponuje uczniom dyskusję o przełomowym charakterze wydarzeń tzw. polskiego Sierpnia 1980 r.

Praca domowa

Nauczyciel proponuje uczniom napisanie, do swoich rówieśników z kraju bądź znajomych z innych państw, listów w których spróbują opowiedzieć o tym czym była w VIII 1980 r. „Solidarność” i czym jest dla nich dziś. Nauczyciel prosi, aby pisząc listy uwzględnili w nich komentarze, opinie oraz teksty piosenek (**materiały pomocnicze: nr 7; nr 8; nr 9 oraz nr 10**).

Jako alternatywną formę podsumowania, pogłębienia i utrwalenia treści zdobytych podczas zajęć, nauczyciel proponuje uczniom zaprojektowanie tytułowej strony w gazecie. Informuje uczniów, że na pierwszej stronie tworzonej przez nich prasy, oprócz wymyślnego tytułu, szaty graficznej, ma się obowiązkowo znaleźć artykuł zatytułowany: „Od Solidarność lat 80. do solidarności”.

POMYŚL NA PROJEKT

„Solidarność”, Lech Wałęsa, Jan Paweł II, stan wojenny to hasła, które obywatelom kojarzą się z Polską i naszą historią najnowszą. Spróbujcie w prosty sposób przedstawić, o co chodziło w wydarzeniach, które omawialiście na lekcji. Przygotujcie grę planszową pt. „Solidarność”. Pamiętajcie o najważniejszych wydarzeniach w Polsce i na świecie, uwzględnijcie różne postaci, symboliczne gesty i momenty. Pamiętajcie, że gra ma pokazywać kontekst tamtych wydarzeń.

MATERIAŁY POMOCNICZE

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 1

WOLNE ZWIĄZKI ZAWODOWE

Uczeń 1

Witam serdecznie Państwa. Nie milkną echa tego co 23 lutego 1978 r. wydarzyło się w Katowicach. Otóż pierwszy w Polsce Komitet Wolnych Związków Zawodowych w apelu do pracowników całego kraju wezwał do tworzenia podobnych organizacji. Co więcej mimo represji Komitet przetrwał i 2 kwietnia przeprowadził pierwszą masową akcję. Udało się wówczas rozdać 1000 ulotek z odezwą do pracowników Górnego Śląska i Zagłębia.

Uczeń 2

Witam serdecznie z Gdańska. Tu – 29 kwietnia 1978 r. – powołano Komitet Wolnych Związków Zawodowych Wybrzeża. Działacze Komitetu podkreślają, że tylko autentyczny, społeczny ruch zawodowy może skutecznie zadbać o prawa pracownicze. To jedyna szansa, aby uratować państwo.

Uczeń 3

Szanowni Państwo. Rodacy. Już jest. Środowiska związane z Komitetem Obrony Robotników zredagowały Kartę Praw Robotniczych. Znajdziecie w niej postulaty dotyczące rozbudowanego systemu opieki socjalnej oraz wezwanie do tworzenia wolnych związków zawodowych, które jedynie mają szansę przeciwstawienia się władzy.

Na podst. Zmierzch PRL-u, Żeby Polska była. Dzieje opozycji w PRL 1945-1989, Informator wystawy, wyd. Muzeum Niepodległości, Warszawa 2008, s. 37

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 2

POLAK PAPIEŻEM

Jeżeli wybór kardynała Karola Wojtyły na papieża w dniu 16 X 1978 r. wzbudził duże zaniepokojenie władz komunistycznych i to nie tylko w Polsce – to konsekwencje pierwszej pielgrzymki do Ojczyzny mogą uruchomić lawinę wolnościowych pragnień i z niezwykłą siłą pobudzić do działania polskie społeczeństwo. Już dziś możemy stwierdzić, iż wizyta Ojca Świętego w Polsce, w VI 1979 r. jest tym momentem, w którym Polacy poczuli jedność przeciwko władzy. Słowa, które papież wygłosił w homilii na Placu Zwycięstwa w Warszawie to niewątpliwie sygnał dla Polaków, że walka o wolność i demokrację ma sens.

Postuchajmy raz jeszcze:

„Wołam, ja, syn polskiej ziemi, a zarazem ja, Jan Paweł II, papież. Wołam z całej głębi tego Tysiąclecia, wołam w przeddzień Święta Zesłania, wołam wraz z wami wszystkimi: Niech zstąpi Duch Twój!, Niech zstąpi Duch Twój, Niech zstąpi Duch Twój i odnowi oblicze ziemi. Tej ziemi!

Na podst.: Sierpień 1980-2010, Rzeczpospolita – dodatek specjalny w 30. rocznice strajków 1980 r. , VIII 2010, s. 37

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 3

PRZED SIERPNIEM BYŁ LIPIEC

„ Jak zwykle zaczęło się od podwyżki. 1 VII 1980 r. w górę poszły ceny niektórych gatunków mięsa i wyrobów mięsnych, m.in. wołowego bez kości, golonki, pasztetowej, bekonu, indyków, kaczek i gęsi.”

„ Wyniki sondażu, przeprowadzonego przez OBOP, dotyczące opinii o stanie zaopatrzenia w artykuły żywnościowe były następujące: w VI 1980 r. 61 % respondentów uznało zaopatrzenie za złe.(...) We wrześniu niezadowolonych było już 78 %. W ciągłej sprzedaży brakowało artykułów podstawowych: mleka, sera, jaj czy włoszczyzny.”

„W maju 1980 r. SB odnotowała wzrost nastrojów niezadowolenia oraz narastanie krytycznych wypowiedzi w odniesieniu do zaopatrzenia rynku, polityki cen i działalności władz”

„ 1 VII 1980 r. wybuchły strajki w WSK PZL – Mielec i Zakładach Metalurgicznych POMET w Poznaniu. Dzień później zastrajkowało 2 tysiące osób na Wydziale Montażu Silnika w Zakładach Mechanicznych Ursus. Strajki były uporczywe dla władzy. Jedne zakłady kończyły strajk, kolejne zaczynały.”

„ 8 VII pracę przerwali robotnicy Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego w Świdniku pod Lublinem. Powodem było podniesienie cen posiłków w stołówce o 60%. Kotlet podróżał z 10,20 zł do 18,10 zł. (...) Do 12 VII na terenie całego kraju doszło do 34 strajków, w których ogółem udział wzięło ponad 57 tys. osób.”

„ W połowie lipca najbardziej gorącym regionem kraju stała się Lubelszczyzna. Strajkowały tam 32 zakłady. Strajkiem został objęty także Lubelski Węzeł Kolejowy. 18 VII Lublin ogarnął strajk generalny, obejmujący 79 zakładów. Wskutek unieruchomienia komunikacji miasto zostało sparaliżowane.”

„ Po raz pierwszy władze nie zdecydowały się na rozwiązania siłowe.(...) Obawiano się, że masowe aresztowania niepotrzebnie zradyzalizują strajkujących i podgrzeją atmosferę.”

„ MSW raportowało: nadal w zakładach występują niezadowolenia na tle płacowym i socjalnym, stwarzając groźbę przerwania pracy. Taka sytuacja miała miejsce w Trójmieście, wśród załóg przemysłu lekkiego w Kaliszu i Żyrardowie oraz w ZM im. Waltera w Radomiu”

Na podst.: Rewolucja Solidarności. Polska od Sierpnia 1980 do Grudnia 1981, Polityka. Wydanie specjalne, nr 4/2005, s.18-19

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 4

O strajku, który obrósł legendą

Instrukcja dla każdej z grup

Przeczytajcie uważnie teksty opisujące przełomowe wydarzenia podczas strajku w VIII 1980 r. Waszym zadaniem będzie wybranie spośród Waszego zespołu osób, które wcielią się w rolę uczestników opisanych wydarzeń. Na podstawie otrzymanych tekstów ułożcie scenariusz, a następnie przedstawcie go w formie improwizowanej scenki.

WAŻNA INFORMACJA

W trakcie prezentacji, na znak podany przez nauczyciela (np. hasło: „stop”) zatrzymacie obraz, po czym nauczyciel podejdzie do wybranych uczniów i zada im kilka pytań.

Odgrywając scenki przygotujcie odpowiedzi na następujące pytania:

Kim Jesteś ?

Gdzie się teraz znajdujesz?

Co robisz?

Dlaczego to robisz?

Co przeżywasz właśnie w tym momencie?

GRUPA 1

„ 7 VIII związana z WZZ Anna Walentynowicz zostaje wyrzucona z pracy, choć do emerytury brakuje jej pięciu miesięcy. W stoczni pracowała 30 lat. Bogdan Borusewicz, członek KSS KOR i Wolnych Związków Zawodowych od kilkunastu dni przygotowuje strajk w Stoczni Gdańskiej. Strajk mają rozniecić trzej stoczniowcy, których Borusewicz do tego zadania przeznaczył. Byli to: 23-letni Jerzy Borowczak, pochodzący z Białogardu, monter ślusarski Bogdan Felski (25 lat) oraz Ludwik Prądzyński (lat 24), spawacz i monter kadłubów. Od Borusewicza mają konkretne wytyczne: nie dopuścić do tego, aby powtórzył się Grudzień 1970 r.. Mieli za wszelką cenę zatrzymać ludzi w stoczni i negocjować w pierwszej kolejności najważniejsze i najtrudniejsze sprawy, by nie skończyło się na podwyżce płac. Borusewicz przekonał ich, że po zwolnieniu tydzień wcześniej suwnicowej Anny Walentynowicz, oni będą następnymi w kolejce. Strajk miał się zacząć o 6.00. Borowczak rozwiesił plakaty. Każdemu kto wchodził na teren stoczni wręczał ulotki, mówiąc: „dziś strajkuje cała stocznia”. Plan zakładał, że po roznieceniu strajku do stoczni przedostanie się zwolniony kilka dni wcześniej Lech Wałęsa. Przed budynkiem dyrekcji zorganizowano wiec. Dyrektor stoczni Klemens Gniech sugeruje, że skoro komitet strajkowy już jest wybrany to pozostali mogą wrócić do pracy. Chwilę później na koparkę wdrapuje się Lech Wałęsa i pyta przez mikrofon Gniecha: „Poznaję mnie pan. 10 lat pracowałem na stoczni i czuję się nadal stoczniowcem, ponieważ mam mandat zaufania załogi. 4 lata jestem bez pracy.” Następnie krzyknął: „zakładamy strajk okupacyjny”, na co odpowiedziało mu gromki: hurra!”. Po południu do strajkujących przyłączyła się druga zmiana. W Sali BHP rozpoczynają się rozmowy komitetu strajkowego z dyrekcją. Z żądań, które przedstawili strajkujący (m.in. wśród pierwszych były: zagwarantowanie bezpieczeństwa komitetowi strajkowemu, przywrócenie do pracy Anny Walentynowicz, Lecha Wałęsy i Andrzeja Kołodzieja, podwyżka płac , wyrównanie zasiłków rodzinnych, wybudowanie pomnika stoczniowców poległych w XII 1970 r. i przeprowadzenie wolnych wyborów do zakładowych związków zawodowych) dyrektor Gniech zgadza się na tylko na gwarancje bezpieczeństwa, przywrócenie do pracy zwolnionych i budowę pomnika. 15 VIII strajkują już inne zakłady Wybrzeża. W telefonach jednak panuje głucha cisza. E. Gierek przerywa urlop na Krymie. W sobotę 16 VIII, pod bramę nr 2 przychodzą mieszkańcy Gdańska. Komitet strajkowy wznawia rozmowy z dyrekcją. Transmisja idzie przez radiowęzeł. Po podpisaniu pierwszego porozumienia Wałęsa ogłasza koniec strajku. Stoczniowcy odśpiewują hymn narodowy. Większość pracowników opuszcza teren stoczni.

GRUPA 2

„Na noc z 16 na 17 VIII zostaje w stoczni około 1000 robotników. Do stoczni przybywają delegacje innych strajkujących zakładów. Powołują one Międzyzakładowy Komitet Strajkowy, na czele którego staje Lech Wałęsa. Strajkujący pragną w niedzielę odprawić na terenie stoczni Mszę Św.. Za zgodą wojewody Jerzego Kołodziejskiego, następnie z polecenia biskupa Mszę Św. Odprawić ma ks. Henryk Jankowski, proboszcz parafii św. Brygidy, przy której leży stocznia. O 9.00 rano rozpoczyna się przy bramie nr 2 Msza Św., w której oprócz kilkuset robotników ze stoczni uczestniczy kilka tysięcy gdańszczan. Ludzie przynoszą kwiaty, montują krzyż z biało-czerwonym wieńcem, mocują obraz Matki Boskiej Częstochowskiej oraz portret papieża Jana Pawła II. W Warszawie rząd powołuje komisję do „rozpatrzenia postulatów załóg i problemów Wybrzeża”, na czele której staje wicepremier Tadeusz Pyka. W Gdańsku – w nocy – komitet formułuje 21 postulatów, wymalowanych później na drewnianych tablicach przez Arkadiusza Rybickiego i Macieja Grzywaczewskiego z Ruchu Młodej Polsk. Postulaty zostają wywieszane 18 VIII na bramie nr 2. W stoczni powstaje prowizoryczna kuchnia, specjalne samochody dostarczają żywność, strajkujący pod bramą nr 2 rozmawiają z rodzinami. Na twarzach widać wzruszenie. 17 delegacji wyłamuje się z MKS i na własną rękę chcą rozmawiać z wicepremierem Pyką. Władza próbuje rozmawiać ze strajkującymi z pominięciem MKS. W tym czasie SB aresztuje 20 członków KOR. 22 VIII do stoczni przyjeżdżają Tadeusz Mazowiecki i Bronisław Geremek. Przywożą oni z Warszawy apel 64 intelektualistów, w którym zawarte jest wezwanie do rozwiązania problemu bez rozlewu krwi. Na terenie stoczni są już dziennikarze polscy i zagraniczni, którzy ślą depesze drukowane natychmiast przez gazety całego świata.

GRUPA 3

23 VIII początek negocjacji. Jagielski kontra MKS. Pierwsze rozmowy wypadają źle. Gdy wybuchła dyskusja o temat przywrócenia łączności, sekretarz KC Zbigniew Zieliński próbuje wmówić reprezentantom strajkujących, że nad Warszawą przeszła t raba powietrzna i zerwała przewody. Mieczysław Jagielski wraca do stolicy. Rozpoczyna się długa narada na posiedzeniu plenum KC. Tymczasem w Mszy św. przy bramie nr 2 uczestniczy już około 10 tysięcy mieszkańców Trójmiasta. Premiera Edwarda Babiucha zastąpić ma Józef Pińkowski. W stoczni, podczas kolejnej rundy obrad, trwa zażarta dyskusja na temat konieczności utworzenia wolnych związków zawodowych. Rząd obstaje przy tym, aby pozostawić stare związki i wybrać do nich nowych przedstawicieli. 26 VIII głos na Jasnej Górze zabiera prymas Stefan Wyszyński. Mówi o tym, że człowiek ma prawo do zaznaczenia swego stanowiska, niekiedy wstrzymując się od pracy. W stoczni pojawiają się kolejne zagraniczne ekipy dziennikarskie. 28 VIII rozpoczyna się trzecia tura rozmów MKS z komisją rządową. Rozmowy dotyczą cenzury oraz losu więźniów politycznych. W poprzednich dniach wielu członków KOR zostaje zatrzymanych, w tym Jacek Kuroń. Andrzej Gwiazda, członek Prezydium MKS podkreśla, że od sposobu rozwiązania wspomnianych kwestii zależeć będzie przyszłość kraju.

Będzie to albo państwo policyjne, albo demokracja. Anna Walentynowicz sygnalizuje, iż Polska to kraj, w którym jedność wymuszona jest policyjną pałką. Panuje napięta atmosfera. Krążą pogłoski, że do stoczni wejdą radzieckie czołgi. W sobotę 30 VIII komisja rządowa po raz kolejny przyjeżdża do Stoczni Gdańskiej. Rząd godzi się na niezależne związki zawodowe i prawo do strajku. Lech Wałęsa mówi wprost o tym, że robotnicy wrócą w poniedziałek do pracy, ale muszą mieć wszystko spisane czarno na białym. Mieczysław Jagielski odpowiada, że tak będzie.

GRUPA 4

Niedziela 31 VIII. Komisja rządowa podpisuje kolejne punkty porozumienia. Zapadają uzgodnienia w sprawie cenzury. Odtąd będzie ją można zaskarżyć do sądu. Jagielski odczytuje przyrzeczenie, że nikt nie będzie karany za udział pomoc w strajkach. O godzinie 16.45 Wałęsa i Jagielski ogromnym długopisem z wizerunkiem papieża podpisują porozumienie. Na całą Polskę transmituje to oficjalna telewizja. Lech Wałęsa dziękuje premierowi Jagielskiemu, że mogli się dogadać jak Polak z Polakiem. Jednocześnie sygnalizuje, że nie wszystko udało się osiągnąć. Stwierdza jednocześnie, że jednak obie strony uzyskały bardzo wiele. Mówi o zwycięstwie obu stron. Informuje wszystkich, że 1 IX strajkujący wracają do pracy. Zwraca uwagę na znaczenie 1 IX w historii Polski. Nazywa Polskę rodziną. Gwarancją dla przewodniczącego MKS są, jak twierdzi tuż po podpisaniu porozumień, niezależne, samorządne, związki zawodowe. Owo słynne porozumienie ma stać protokołu zaczynającego się od słów: „ Komisja Rządowa i Międzyzakładowy Komitet Strajkowy, po rozważeniu 21 postulatów żądań załóg Wybrzeża doszły do następujących ustaleń...”. Porozumienie zawiera szczegółowy opis, postulat po postulacie, to na co władza zgodziła się od ręki, co ogólnie przyrzeka rozpatrzyć, a co uważa za niemożliwe do spełnienia, np. obniżenie wieku emerytalnego.

Na podst.: Co się wydarzyło w Stoczni?, Rewolucja Solidarności. Polska od Sierpnia 1980 do Grudnia 1981, Polityka. Wydanie specjalne, nr 4/2005, s. 24-29

Na podst.: 18 dni, które zmieniły historię, Sierpień 1980-2010, Rzeczpospolita – dodatek specjalny w 30. rocznice strajków 1980 r. , VIII 2010, s. 6-11

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 5

21 postulatów postawionych władzom PRL przez Międzyzakładowy Komitet Strajkowy w Stoczni Gdańskiej w sierpniu 1980 r. , a następnie spisanych na drewnianych tablicach. Od nich zaczęła się najnowsza historia Polski (pisownia oryginalna)

Cyt. za Rewolucja Solidarności. Polska od Sierpnia 1980 do Grudnia 1981, Polityka. Wydanie specjalne, nr 4/2005, s. 4-5

Spisano 21 postulatów MKS. Pierwszym i najważniejszym było utworzenie niezależnych od władzy i pracodawców związków zawodowych. Protestujący powoływali się na ratyfikowaną przez PRL konwencję nr 87 Międzynarodowej Organizacji Pracy, która gwarantowała wolność związkową. MKS domagał się też: prawa do strajku; wolności słowa, druku i publikacji; przywrócenia do pracy zwolnionych z powodów politycznych; podania w środki masowego przekazu informacji o utworzeniu MKS i opublikowania listy postulatów; podjęcia działań na rzecz wyprowadzenia kraju z kryzysu; wypłacenia strajkującym wynagrodzenia za okres strajku; wzrostu płac o 2 tys. zł; gwarancji waloryzacji płac w stosunku do wzrostu cen i inflacji; pełnego zaopatrzenia rynku w artykuły żywnościowe; zniesienia cen komercyjnych i sprzedaży za dewizy w tzw. eksporcie wewnętrznym; doboru kadry kierowniczej według kompetencji, a nie przynależności partyjnej, w tym zniesienia przywilejów dla MO i SB; wprowadzenia kartek na mięso i przetwory do czasu opanowania sytuacji na rynku; obniżenia wieku emerytalnego; zrównania rent i emerytur "starego portfela" do aktualnie wypłacanych; poprawy warunków pracy służby zdrowia; zwiększenia liczby miejsc w żłobkach i przedszkolach; wprowadzenia płatnego, trzyletniego urlopu macierzyńskiego; skrócenia czasu oczekiwania na mieszkanie; podwyżki diet; wprowadzenia wszystkich sobót jako dni wolnych od pracy.

Cyt. za Sierpniowa fala strajków w Polsce 1980 roku <http://dzieje.pl/node/4356>

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 6

Nie zapomnijcie tamtych dni,
dni pełnych wiary, niepokoju i nadziei
Tych dni sierpniowych, co sprawiły,
że więcej nas łączy niżby mogło nas podzielić

Uformowani w kształcie znaków zapytania
Z wykrzyknikami na wyniosłych
transparentach
Z hasłami nie dla wszystkich dziś do odczytania
Zgłodniali, wściekli i o zaciśniętych pięściach

I choć nie wszystkie nasze rany zagojone
Choć słów za mało powiedzieliśmy w tej
sprawie

W jednej tonacji nasze myśli zestrojone
W Szczecinie, Gdańsku i Radomiu, i Warszawie
Koło historii wciąż zamyka się wśród cierpień
Osią jesteśmy niestety od pokoleń
Czerwiec, październik, krwawy grudzień, złoty
sierpień
Zostaną lekcją wytrwałości, dumy, woli

Nie zapomnijcie tamtych dni,
dni pełnych wiary, niepokoju i nadziei
Tych dni sierpniowych co sprawiły,
że więcej nas łączy niżby mogło nas podzielić
Nie zapomnijcie tamtych dni
Nie zapomnijcie!

MACIEJ PIETRZYK

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 7

W sierpniu 1980 narodził się, trwający 15 miesięcy, okres względnej wolności w komunistycznym państwie. Powstał wówczas ruch robotniczy i ruch społeczny, który wkrótce przeistoczył się w 10-milionowy NSZZ Solidarność. Sierpień 1980 był impulsem do przemian systemowych, które w ostateczności doprowadziły do upadku PRL i innych krajów demokracji ludowej z bloku wschodniego. Zmiany, które zapoczątkowała „Solidarność” doprowadziły do odzyskania suwerenności przez Polskę i powstania III Rzeczypospolitej. Według raportu MSW dostarczonego Stanisławowi Kani w dniu 30 sierpnia w 28 województwach strajkowało 700 zakładów i ponad 700 tysięcy pracowników.

Na podst.: Strajki na [Wybrzeżu.wsztechnica@solidarnosc.org.pl](mailto:Wybrzezu.wsztechnica@solidarnosc.org.pl)

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 8

ZDJĘCIA

Strajk w Stoczni Gdańskiej - zdjęcia z wystawy: "Solidarność. Początek drogi. Sierpień 1980- grudzień 1981" w Muzeum Narodowym w Warszawie

http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/5,78402,2885430,Strajk_w_Stoczni_Gdanskiej_zdjecia_z_wystawy_Solidarnosc.html?i=4

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 9

Piosenka dla córki

*Nie mam teraz czasu dla Ciebie
nie widziała Cię długo matka
jeszcze trochę poczekaj dorośnij
opowiemy Ci o tych wypadkach
O tych dniach pełnych nadziei
pełnych rozmów i sporów gorących
o tych nocach kiepsko przespanych
naszych sercach mocno bijących*

*O tych ludziach którzy poczuli
że są wreszcie teraz u siebie
solidarnie walczą o dzisiaj
i o przyszłość także dla Ciebie
Więc się nie smuć i czekaj cierpliwie
aż powrócisz w nasze objęcia
w naszym domu który nie istniał
bo w nim brak było...
prawdziwego szczęścia.*

Tekst Krzysztof Kasprzyk

Muzyka Maciej Pietrzyk

Warto wiedzieć, że

27 sierpnia 1980 r. "Piosenka dla córki" została wydrukowana - bez podpisu - w Strajkowym Biuletynie Informacyjnym "Solidarność" i od razu zdobyła popularność. Już pierwszego dnia zgromadzeni przy bramie zakładu ludzie głośno ją deklamowali. Dzień później - kiedy w stoczni pojawili się aktorzy teatru Wybrzeże - słowa piosenki przeczytał jeden z późniejszych bardów

"Solidarności" Maciej Pietrzyk. Z marszu ułożył do nich melodię i ją zaśpiewał. To premierowe wykonanie zostało uwiecznione w filmie dokumentalnym "Robotnicy '80".

Cyt.za: Dwie słynne córki „Solidarności”

<http://www.trojmiasto.pl/wiadomosci/Dwie-slynnne-corki-Solidarnosci-n16791.html>

MATERIAŁ POMOCNICZY NR 10

http://www.tekstowo.pl/piosenka,marek_grechuta,solidarnosc.html

Solidarność to	Jest siłą co zburzy
Podobnie czuć i myśleć	Mur jak kruche szyby
Solidarność znaczy	Każdy cios zadany
Razem iść do celu	Wolności odeprze
Aż w ciemnym tunelu	Solidarności
Światelko zabłyśnie	W walce o prawa
Nadzieja na którą	Solidarności
Czekało tak wielu	W pracy dla chleba
Solidarność w walce	Solidarności
O los sprawiedliwy	W nauce po mądrość
W dążeniu upartym	Dla dobra Kraju
O jutro wciąż lepsze	Dziś nam potrzeba

http://www.tekstowo.pl/piosenka,marek_grechuta,solidarnosc.html